

СЕКЦІЯ 1 ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЇ

СОЦІОЛОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ФЕНОМЕНУ КОНФЛІКТУ ПОКОЛІНЬ: КОНЦЕПТУАЛЬНА ҐЕНЕЗА ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

SOCIOLOGICAL INTERPRETATION OF THE PHENOMENON OF THE CONFLICT OF GENERATIONS: CONCEPTUAL GENESIS AND CONTEMPORARY CHALLENGES

Стаття присвячена дослідженню витоків конфліктів поколінь, що набувають особливої гостроти на новітньому етапі суспільного розвитку. На основі огляду літератури з такої тематики здійснено метарефлексію соціальних, економічних та історичних викликів капіталістичної доби, що руйнують усталений механізм міжпоколінної репродукції. Представлено причини та наслідки появи процесів послаблення впливу інституту соціального наставництва, а також втрати старшим поколінням статусу суб'єкта носія знань як вітального для виживання поколінь. Виявлено значення розриву ціннісно-нормативної компоненти структури соціальних груп як ключового у механізмі окреслення природи конфлікту поколінь. Проведений стислий огляд специфіки витоків конфлікту поколінь в українському суспільстві. Здійснено теоретичну інтерпретацію концепту «покоління» крізь призму соціологічної оптики аналізу, де акцентується окреслення соціально-групових характеристик покоління як базових. Такими характеристиками виступають ціннісні орієнтації, норми поведінки, очікування, контроль, виразні інгрупові почуття індивіда, які він розділяє з іншими членами групи. Продемонстровано принципову концептуальну відмінність соціологічного підходу до трактування покоління порівняно з відповідною дефініцією у таких науках, як демографія та статистика. Охарактеризовано змістовий перетин концептів «конфлікт поколінь» та «розрив поколінь» та доцільність їх застосування в описі соціальних феноменів. Наголошується на потребі розрізнення мотивів виникнення конфліктів на підґрунті міжпоколінних відмінностей та ейджизму (дискримінації за віком). Здійснений аналіз у перспективі дозволить виділити характеристики конфлікту поколінь як нового соціального феномену в постінформаційному суспільстві та описати його роль у системі збереження соціального порядку.

Ключові слова: покоління, конфлікт поколінь, розрив поколінь, ейджизм, репродукція, соціальний час.

The article is devoted to the study of the origins of generational conflicts, which have become particularly relevant in the latest stage of social development. Based on a review of literature on the topic, a metareflection has been conducted on the social, economic, and historical challenges of the capitalist era, which destroy the established mechanism of intergenerational reproduction. The causes and consequences of the weakening influence of the institute of social mentorship, as well as the older generation's loss of the status of knowledge bearer vital for the survival of generations, are presented. The importance of the value-normative component rupture in the structure of social groups as key to the nature of the generational conflict mechanism has been identified. A brief overview of the specifics of the origins of the generational conflict in Ukrainian society has been conducted. There has been carried out a theoretical interpretation of "generation" as a concept through the prism of sociological analysis optics. Here is shown the emphasis on defining the social group characteristics as fundamental for the generation. Such characteristics include value orientations, behavioural norms, expectations, control, distinct in-group feelings of an individual that one shares with other group members. The fundamental conceptual difference in the sociological approach to the definition of a generation compared to the corresponding definition in demography and statistics has been demonstrated. The content intersection of the concepts "generational conflict" and "generation gap", and the appropriateness of their application in describing social phenomena, is characterized. The need to distinguish between the motives for conflicts based on intergenerational differences and ageism (age discrimination) is emphasized. The analysis conducted in this perspective will allow for the identification of the characteristics of the generational conflict as a new social phenomenon in the post-information society and describe its role in the system of maintaining social order.

Key words: generation, generational conflict, generation gap, ageism, reproduction, social time.

УДК 316.442
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.53.1>

Мороз Є.О.

к.соціол.н., доцент,
доцент кафедри теорії та історії
соціології
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Червінська Т.Г.

к.соціол.н., доцент,
доцент кафедри теорії та історії
соціології
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Соболевська М.О.

д.соціол.н., доцент,
доцент кафедри теорії та історії
соціології
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми. Чому конфлікти поколінь у наш час перетворилися на рутину, щось добре знайоме кожному? Чи можуть покоління порозумітися або ж, може, конфлікти між генераціями є цілковитою нормою і не варто прагнути до їх подолання? Фактично за часів середньовіччя феномен покоління не

потрапляв до фокусу уваги соціології і був відсутній саме тому, що індивіди за соціальними характеристиками не відрізнялись одне від одного – існував механізм прямої соціальної репродукції, в результаті якого особистісні та професійні траєкторії молоді «дублювали» стиль життя пращурів. Крім того, відсутність

радикальних інновацій значно сповільнила плин соціального часу. Люди розуміли одне одного принаймні в контексті засадничих ціннісних аспектів, тому й конфлікт поколінь тоді був майже неможливий (йдеється лише про такий вид конфліктів, звичайно, про відсутність конфліктів інших типів не можна говорити). Молоде покоління ХХ–ХХІ століття розриває цю вікову ціннісну гармонію і бажає жити інакше, аніж попередники. Мислити інакше, спілкуватись інакше, конструювати цей світ за новими правилами. Звичайно, кращого підґрунтя для виникнення низки конфліктів годі й уявити. Зрештою, лише у наш час є можливим співіснування значної кількості поколінь (мінімум чотирьох) в одному просторі, тоді як раніше низька тривалість життя людини унеможлиблювала таку соціальну структуру суспільства.

Увага до соціологічного аналізу відмінностей поколінь бере відлік від часу виходу статті К. Мангейма («Проблема поколінь», 1928) [13]. Згодом такі дослідники, як М. Мід, С. Паркінсон, Б. Тернер, Х. Ортега-і-Гассет, Л. Фойер, продемонстрували, що саме у ХХ столітті покоління не лише відокремлюються, але й протиставляють власні цінності, що сприяє формуванню альтернативних життєвих траєкторій і створює перманентне підґрунтя для виникнення конфліктних ситуацій. На сучасному етапі, акцентуючи увагу на проблемах адаптації молодого покоління до соціального світу, таку тематику розробляли П. Бурдьє, Д. Гайдт, Н. Гоув, В. Грегг, Г. Лук'янофф, Д. Стілман, Д. Твенге, В. Штраус та ін. Серед вітчизняних науковців відповідну проблематику досліджували такі вчені, як Н. Коваліско, С. Макеєв, К. Мальцева, Л. Малиш, С. Оксамитна, О. Іваненко та ін., у текстах яких можна помітити акцент на дослідженні соціальної структури поколінь (зокрема, українських), виокремлення їхніх базових характеристик. Безпосередній розгляд перебігу конфліктів поколінь є предметом аналізу більшою мірою соціальних психологів та представників психоаналізу, які розглядають такий феномен у контексті виявлення внутрішніх переживань людей у тих чи інших ситуаціях, а також суб'єктивних мотивів включення до такого виду взаємодій. Метою ж цієї статті є виявлення чинників поглиблення конфліктів поколінь у ХХ–ХХІ століть на основі метарефлексії історико-соціологічного тла, що б дозволило наблизитись до виділення феноменальних характеристик конфлікту поколінь та описати його статус як (кон/де)структивного щодо збереження соціального порядку.

Виклад основного матеріалу. В березні 2023 року український Інтернет збурило відео з опорною назвою «дівчина зі скакалкою» [7], на якому представлено конфлікт дівчини та

жінки (ймовірно, старшого віку), приводом до якого стала різниця бачення, де саме дівчина повинна займатися спортом (стрибати на скакалці). Дівчина хотіла це робити біля власного під'їзду, тоді як жінка наказувала піти в інше місце, адже спортивні вправи, здається, драгували її. В обґрунтуванні власних позицій суб'єктами взаємодії було застосовано різні аргументи: дівчина апелювала до відсутності як формальних заборон на вчинення таких дій у відповідному місці («я маю на це право»), так і до відсутності зручних альтернативних локацій довкола. Опонентка ж використовувала аргументи іншого порядку, зокрема, апеляцію до особистого авторитету («я старша, моє слово більш вагоме»), а також психологічний тиск та маніпуляції (прямі образи, емоційні збурення). Представлені способи боротьби за отримання відповідного обмеженого ресурсу і сам тип ресурсу дає можливість стверджувати, що така ситуація є яскравим прикладом конфлікту поколінь. Причому ресурс, за який змагаються опонентки, – це не право займатися спортом у певному просторі, а насправді право на конструювання соціальних смислів («право на істину»), релевантних для відповідної соціальної групи, що є частиною символічної боротьби за владу. Під час перегляду зазначеного відео складається стійке враження, що суб'єкти конфлікту навряд зможуть досягнути конструктивного варіанту його вирішення (керуючись термінологією Томаса-Кілмена – співробітництва або ж, принаймні, компромісу), адже вони ніби розмовляють різними мовами, або, якщо говорити точніше, використовують різнопорядкове аргументування. Масовий флешмоб, значна кількість коментарів в Інтернеті, створення хештегів – все це зробило такий конфлікт поколінь (на перший погляд ситуативний та локальний) біля одного з під'їздів Івано-Франківська подією значно більшого масштабу.

Що в описаній вище моделі комунікації унеможливило порозуміння та чому її можна розглядати як модель взаємодії, яка з огляду на коментарі користувачів соціальних мереж має універсальний характер, тобто відгукується багатьом? Соціологія поколінь ХХ століття намагається надати відповіді на ці питання. Щоправда, частку «ХХ століття» у попередньому реченні можна було б і прибрати, адже зміст речення від того не змінився б. Річ у тому, що соціологія поколінь як напрям виникає у минулому столітті саме тому, що у цей час феномен покоління стає предметом соціологічного аналізу [2]. Якщо керуватися визначенням поколінь суто статистично за темпоральним аспектом (батьки-діти як демографічні групи з різницею приблизно у 25 років), звичайно, покоління існували завжди. Проте для соціології покоління – це передусім соціальна

група. Тобто група людей, яка характеризується більш-менш чітким самоусвідомленням та наявністю якісно інших характеристик (цінностей, норм, патернів поведінки, очікувань, внутрішнім соціальним контролем за поведінкою членів групи, виразними «ми-груповими почуттями» та ін.) порівняно з попереднім поколінням.

Причини міжпоколінних конфліктів, що у загальних аспектах пояснюються відмінністю ціннісних орієнтацій поколінь як соціальних груп, варто представити у ширшому метарефлексійному контексті відповідних розривів. Сам механізм міжпоколінної репродукції було добре описано у працях П. Бурдьє, який стверджує, що про спадок варто говорити не лише у звичному (матеріальному) контексті [6]. В процесі родинної соціалізації нащадки заможних родин отримують і доступ до вищої освіти, яка посилює та легітимізує соціальний статус особи і «представляє» освітні досягнення як результат індивідуальних зусиль дитини. Ці «зусилля» мають сильний бекграунд сімейних установок, цінностей, практик, знань на навичок щодо таких неочевидно важливих аспектів, як комунікації з представниками освітніх інституцій або ж техніки засвоєння знань. Тож декларована демократія в освіті, з точки зору П. Бурдьє, є нічим іншим, аніж фікцією, так само як ілюзією є представлення дітей на початкових етапах навчання як рівних у можливостях сприймати та засвоювати інформацію. За цією «рівністю» приховується дуже різний досвід первинної соціалізації у різних сім'ях. (Вважаємо, що гарною ілюстрацією відповідних прихованих процесів є комікс ілюстратора Тобі Морріса «On a plate» [15].) Проте все більше дослідників зауважують потребу врахування додаткових факторів суспільства у стані змін та трансформацій, що були відсутні у суспільствах минулого, які принципово змінюють характер міжпоколінної комунікації [4].

Так, епоха глобальних соціальних трансформацій та експоненціального людського розвитку, що бере витоки у XIX столітті, разом з укоріненням капіталізму є плідним підґрунтям як окресленого вище ціннісного розриву, так і низки інших процесів, що зумовлюють відмінності між поколіннями. Насамперед варто зазначити, що капіталізм поступово стирає межі звичного механізму соціальної репродукції. Середньовічні мануфактури не можуть конкурувати з підприємствами нового типу, тож процес передавання професійних знань, навичок та вмінь «від покоління до покоління» втрачає сенс. Динаміка соціального часу пришвидшується. Якщо раніше покоління не відчували змін протягом життєвого циклу, тобто молодь проживала за тих же умов, що й прадіди, то зараз динаміка соціального часу нарощується у геометричній прогресії. Ми ледь не щогодини

переглядаємо стрічку новин, адже актуальні зміни, навіть і радикального характеру, відбуваються постійно. Молодь змушена адаптуватися до умов ринкової конкуренції і виживати, керуючись іншими настановами, отримати які вони можуть від новітніх агентів соціалізації, а не батьків. Останнім же вкрай важко пережити ціннісну аномію як результат деструкцій маховика капіталістичних соціальних трансформацій, тож вони продовжують керуватися традиційною системою норм та цінностей, неробочою, проте принаймні знайомою та зручною. Відбувається «аномія» старості, або ж втрата старшим поколінням статусу авторитетного носія знань, яка у традиційному суспільстві була вітальною для виживання спільнот. Якщо раніше молоді та фізично сильні особи були прагматично зацікавлені у старших поколіннях (адже з їх фізичним зникненням втрачалася і низка практично корисних вмінь та навичок), то нині цей ефект відтворюється досить слабо. Знання минулого лише почасти корисні у стрімко змінному суспільстві нового часу [10]. Як зворотний ефект окресленого – підтримка молоддю старших людей набуває іншого сенсу і вже є підкріплена хіба що традиційними (десь ірраціональними) настановами, які за термінологією В. Парето можна описати дериваціями першого порядку («підключися про старших, тому що так треба»).

Тож відбувається масштабна та революційна трансформація інституту «соціального наставництва», акторами якого виступають тепер не лише члени сім'ї, сусідство та ближнє оточення, але і соціальні структури (ЗМІ, соціальні мережі, блогерство та ін.). Відбувається критичне переосмислення способів самоідентифікації особистості, що раніше базувалось на соціальних стереотипах, наприклад, «батькам треба бути вдячним», «старших треба поважати», а також усталених маніпулятивних висловах («встань, коли старші до тебе звертаються»; «ось виростеш, будеш людиною, а поки – мовчи» та ін.). Зазначимо, що стереотипна установка «старших треба поважати» є змістовно маніпуляцією, що апелює до встановлення соціального контролю, тобто в такому випадку «поважати» означає «коритися». Якщо ж замислитися, що справді повинно викликати у людини повагу у процесі спілкування з іншими, то це досвід, але аж ніяк не вік сам по собі. Вік у цьому «рівнянні» є лише індикатором, з яким прямо пропорційно (проте не беззаперечно) корелює досвід людини.

Така сучасна компонента виховання та освіти, як навичка критичного мислення, передбачає постановку значної кількості уточнюючих питань щодо вище наведених тверджень, пояснення та обґрунтування яких зазвичай відсутні (власне, функція соціальних стереотипів та усталених виразів частково

й виражена у так званій економії мислення, коли не передбачається осмислення та раціоналізація настанови і посил сприймається як є, підкріплений ніби погодженням з авторитетом мовчазної більшості, що, отже, не передбачає прояснення у подальшому діалозі). Так, авторитетна антропологиня М. Мід [14] стверджує, що конфлікти між поколіннями – феномен універсальний для суспільств загалом і по суті притаманний лише нашому часу. Сьогодення з його орієнтацією на майбутнє та потребою у «мисленні наперед» змінює споконвічний устрій, не просто руйнуючи його, а ніби перевертаючи з ніг на голову. Тепер дорослі вимушені вчитися у своїх дітей, що є надзвичайно болісним процесом як у соціальному, так і в психологічному розрізі (згадаймо лише, що старшим людям зазвичай складніше пристосуватися до процесу тотальної технологізації). Тож вище наведені соціальні стереотипи про авторитет старшої людини залишаються хіба що ілюзорною та примарною спробою хоч якось втримати старі-добрі соціальні традиції збереження соціальної дистанції за віком.

Тож у другій половині ХХ століття вчені виявляють неабиякий інтерес до дослідження природи конфліктів між поколіннями як результат актуального запиту до появи нових феноменів [10; 11; 12; 17]. Варто зазначити, що про конфлікти між поколіннями у статті йдеться у широкому значенні, адже відповідні протистояння можуть мати різну форму: як особистісну, так і групову, інституційну; локальну, глобальну, систематичну та ін. Зокрема, рухи ліворадикально налаштованої молоді наприкінці 60-их – на початку 70-х років ХХ століття є варіацією групового опосередкованого міжпоколінного конфлікту, адже молодь у своїх деклараціях та символічних самопрезентаціях зверталася до старших поколінь мовою вуличних транспарантів, рішуче відмовляючись дотримуватися усталених у суспільстві норм поведінки. Так, ідеолог цього руху Г. Маркузе [5], міркуючи про природу міжпоколінних конфліктів, стверджує, що ця протидія (революційна за характером) є цілком природним способом задоволення людських потреб, що конструктивно впливає на суспільство. Справді, саме у цей час у загальному суспільствознавстві виокремлюється конфліктологічна парадигма (витоки якої фіксуємо ще з марксизму), яка критикує структурний функціоналізм за розгляд конфлікту як деструкції, соціальної хвороби. Так, чисельні соціальні рухи другої половини ХХ століття отримують «зелене світло» підтримки з боку науки.

Сплески конфліктів між поколіннями саме у ХХ столітті пов'язують також зі станом соціальної травми населення того часу (як результат світових війн, геноцидів, безробіття та ін.). В текстах науковців як метафора вживається

навіть термін «війна поколінь» як наслідок позначення соціального неврозу у суспільстві, зокрема щодо молодих поколінь, які вимушено опинилися у статусі груп-відбудовників після Другої світової війни. Можна додати, що в цей час посилюється також і відчуження між дітьми та батьками внаслідок трансформації інституту сімейного виховання. Батьки проводять час на роботі, залишаючи дитину на самоті або під наглядом чужих людей; збільшується кількість розлучень; зростає значення економічного добробуту, ціною якого часто є послаблення первинних соціальних зв'язків. Щодо українських поколінь можемо додати ідею виховання на основі принципу державницької користі; потребу виживання та навик «не говорити зайвого»; ефект руйнування на очах системи радянських ідеалів [3]. Буремні умови соціалізації поколінь ХХ століття створили хитке підґрунтя для порозумінь з іншими, і скоріше сприяли цинічному ставленню до настанов попередників.

З 60-их років ХХ століття у західному науковому співтоваристві набуває популярності термін, що ніби створює пом'якшену альтернативу «міжпоколінному конфлікту». Це «generation gap» [14], розрив між поколіннями. Цей термін описує об'єктивно існуючі відмінності між поколіннями (у атитюдах, поведінці, сприйнятті реальності, мові, пріоритетах у житті, соціальних нормах), що можуть викликати нерозуміння одне одного або навіть і конфлікти, проте останнє – зовсім не є обов'язковим. Справді, ми можемо бути дуже різними, проте сприйняття самої ідеї diversity й дотримання принципу інклюзії сприяє безконфліктному існуванню індивідів спільно. Так, молода особа може не поділяти і не розуміти хобі старших поколінь (і навпаки), проте сама установка «ми різні за потребами і це нормально» дозволяє говорити про розрив поколінь, проте не про конфлікт. Такий розріз предметного поля статті дозволяє поміркувати щодо утопічного питання, чи можливо подолати конфлікт поколінь. Якщо відштовхуватись від розуміння відмінності сучасних поколінь як нормативної основи соціального порядку (і посилення цих відмінностей з плином часу), то природа самого конфлікту нівелюється. Усвідомлення ж сепарації поколінь як необхідного етапу дорослішання дозволяє приймати й оцінювати бажання підлітків «пробувати бути інакшими» як нормальне, необхідне і корисне.

Конфлікт поколінь часто співіснує пліч-о-пліч з ейджизмом, дискримінацією людини на основі уявлень про те, якою вона повинна бути як представник(ця) певної вікової групи. У своєму інтерв'ю «Youth is just a word» [9] французький соціолог П. Бурдьє з позиції соціального конструктивізму демонструє, що «молодість» та «старість» є соціальними кон-

структами, елементами символічної боротьби, у якій дозволи на певні соціально затребувані акти можуть підлягати табуванню саме через приписування анонімною соціальною більшістю певним віковим категоріям ідеологічних характеристик та прав, порушення яких ретельно відслідковується задля збереження наявного соціального порядку. Так, соціальний статус та особливості соціокультурного середовища можуть корелювати з потребою людини вважатися «молодою» чи «старою». В культурі, де високо цінується молодість та краса (бути молодим – більш престижно), жінки можуть відчувати зовнішній тиск, що змушує «залишатися» молодю та привабливою якомога довше незалежно від біологічного віку. З іншого боку, у деяких культурах старість пов'язана з повагою і може виконувати функцію фасилітації необхідного, тому люди йдуть на жертви задля символічного дорослішання, щоб досягти відповідного соціального статусу.

Основа конфлікту поколінь – це передусім інгрупові vs аутгрупові протиставлення, що характеризуються чітким усвідомленням глибоких відмінностей між генераціями. Проте оскільки демографи суто статистично вирізняють покоління за критерієм віку (зауважимо, що соціологи використовують інший критерій, який, щоправда, приблизно співпадає з демографічною категоризацією. Цей критерій – період усвідомленої соціалізації, вік, коли молода людина вже здатна до певної рефлексії), то досить часто підґрунтям для їх виникнення є непорозуміння на тлі ейджизму. Наприклад, семирічні не бажають гратися з п'ятирічною дитиною, вважаючи її занадто малою, цькують за намір приєднатися до гри. В такому випадку ці два роки створюють «віковий розрив», значущий для дітей, формуючи поведінку на основі принципів ейджизму («не бажаю гратися з молодшим, адже мене засудять мої однолітки»). Інший приклад описує вже розрив поколінь, який потенційно може перерости у конфлікт. Група сімнадцятирічних підлітків прагне відсвяткувати день народження одного з друзів, проте неодмінною умовою свята є відсутність батьків у просторі урочистої події. В такому випадку принциповим є не віковий чинник, а якісні групові відмінності між поколіннями («батьки інакші, вони не потрібні на нашому заході собі подібних»). Тож сутнісна відмінність між конфліктом поколінь та дискримінацією за віком полягає у характері протиставлення. У першому випадку йдеться про досить чітке усвідомлення приналежності до різних соціальних груп («ми різні») та бажання захистити групові кордони, у другому ж – значущим критерієм є вік, а точніше символічні приписи щодо певного віку.

Соціальні пертурбації минулого століття в Україні додали конфронтаційних викликів до

й так ускладнених соціальних взаємодій поколінь [2; 3]. Відмінності між мовчазним поколінням, поколіннями baby boomers, поколінням X, міленіалами та поколінням Z (тут користуємось термінологією Н. Гоува та В. Штрауса [17]) в Україні набувають особливого забарвлення як наслідок зламу радянської системи та руйнування відповідної ідеології. Травмовані у молодому віці Другою світовою війною нечисельні представники мовчазного покоління у процесі соціалізації навчаються бути непомітними, не виділятися з мас, оскільки це означає фізичне виживання. Покоління boomers, нині представлене особами пенсійного віку, вочевидь відчуває ціннісний дисонанс у сучасних умовах конкуренції та капіталізму, супроти чого поставали всі нормативні радянські декларування. Наступному поколінню X не пощастило жити у час тотальної аномії, коли радянська система руйнувалась на очах, тоді ж як будівництво нової ціннісно-нормативної ієрархії – процес тривалий і болісний. Тотальна руйнація ідеалів, самотність, трудове відчуження, потреба у вітальному виживанні – це те, що може частково пояснювати цинізм та нігілізм цієї соціальної групи. Відповідний скепсис до функціонування традиційних інституцій поділяють і міленіали, які ледь не вперше в історії поколінь прямо та відверто протиставляють свій стиль життя батьківському і не приймають їх правила (voluntary childlessness, до прикладу, є ідеєю особливо поширеною саме серед міленіалів). Про сучасне молоде покоління Z написано досить багато робіт із соціології, психології, педагогіки [1; 8; 12; 16]. Об'єднує ці роботи думка про виразну відмінність нашої молоді, які немов прибульці з іншої планети потребують зовсім інших підходів до навчання, дозвілля, організації праці.

Підсумовуючи, бачимо, що у соціальному просторі України існують, як мінімум, чотири великі соціальні групи поколінь з різними ціннісними орієнтирами, нормативними регуляторами, життєвими траєкторіями. Порозумітися одне з одним – завдання не з легких, яке, щоправда, полегшується за умов існування зовнішнього суб'єкта протидії під час російсько-української війни, оскільки механізм згуртованості групи особливо ефективною за умов існування аутгрупових протистоянь. Соціологічна ж інтерпретація конфлікту поколінь потенційно може сприяти ефективній імплементації відповідних принципів для врегулювання взаємодії поколінь у суспільстві механізмами соціальних технологій. До принципів такої інтерпретації належить таке: розуміння, що конфлікти – це необхідна частка функціонування суспільної системи, тож повністю «позбавитись» їх неможливо і навіть шкідливо; концептуальну генезу конфліктів поколінь варто розглядати крізь призму концептів

«соціальний вік» та «соціальний час»; витоки конфлікту поколінь містяться у трансформаціях суспільства нового часу, що руйнують історичний механізм міжпоколінної репродукції; як наслідок зазначених масштабних змін наявні підстави виділити генерації не лише у демографічній площині, але й у площині соціально-групових характеристик; відповідне представлення поколінь у рамках соціології соціальних груп дозволяє використання надбання останньої, зокрема, щодо природи виникнення конфліктів як протиставлення інгрупи аутгрупи; конфлікти варто розглядати як одну з альтернатив розгортання соціальних взаємин у рамках розриву поколінь.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вітт Г., Берд Д. Покоління зумерів. Як бренди формують довіру. 2021. *Vivat*. С. 41–65.
2. Коваліско Н., Макеев С. Покоління в історико-соціологічній перспективі. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2021. № 3. С. 5–20.
3. Іваненко О. Покоління Y: чи легко бути молодим. *Соціальні виміри суспільства* : збірник наукових праць. 2019. Випуск 11 (22). С. 304–320.
4. Макарова М. Типи міжпоколінної комунікації як механізму соціокультурної спадкоємності. *Питання культурології*. 2019. № 35. С. 205–213.
5. Маркузе Г. Одновимірна людина. Дослідження ідеології розвинутого індустріального суспільства. *Сучасна зарубіжна соціальна філософія: хрестоматія*. 1996. Київ : Либідь. С. 87–134.
6. Мороз Є. Теоретико-методологічні засади концепції культурної репродукції П. Бурдьє: можливості використання на сучасному етапі розвитку соціологічної теорії. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки* : збірник наукових праць. 2015. Вип. 26(1). Київ : Логос. С. 14–21.
7. Поя А. «Культурна модель «дівщини»: в мережі запустили флешмоб на підтримку дівчини, яка стрибала на скакалці. *Українська правда*. 2023. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/03/21/253443/> (дата звернення: 16.09.2023).
8. Стілман І., Стілман Д. Покоління Z на роботі. 2019. *Фабула*. С. 5–22, 278–286.
9. Bourdieu P. 'Youth' is just a word. *Sociology in Question*. 1993. Thousand Oaks, CA : Sage. P. 94–102.
10. Dumas A., Turner B. Ageing in post-industrial societies: Intergenerational conflict and solidarity. *The Welfare State in Post-industrial Society: A global perspective*. 2009. New York : Springer. P. 41–56.
11. Feuer L. The Conflict of Generations. The Character and Significance of Student Movement. 1969. New York. P. 318–385.
12. Lukianoff G., Haidt J. The Coddling of the American Mind. How Good Intentions and Bad Ideas are Setting Up a Generation For Failure. 2018. New York : Penguin Press.
13. Mannheim K. The Problem of Generation. *Essays on the Sociology of Knowledge*. 1952. Oxford University Press. P. 276–322.
14. Mead M. Culture and commitment. A study of generation gap. Nature History Press. New York. 1970. P. 25–51.
15. Morris T. On a plate. *Word on the streets*. 2020. URL: https://www.wordonthestreets.net/Articles/569596/On_a_plate.aspx (дата звернення: 16.09.2023).
16. Palfrey J., Gasser U. Born Digital: Understanding the First Generation of Digital Natives, 2008. New York : Basic Books.
17. Strauss W., Howe N. Generations: The history of America's future, 1584 to 2069. 1991. New York, London : Harper Perennial.